International Scientific Journal of Contemporary Research in Social Sciences and Humanities
2026 / No. 1 (1)
ELECTRONIC JOURNAL | OPEN ACCESS
Received: 10 October 2026, Accepted: 20 October 2026, Published: 31 October 2026

NAVOIY VILOYATIDA OLXÖRI DARAXTLARINING KASALLIK VA ZARARKUNANDALARIGA QARŞI KURAŞ

Şamsiddinov Quvonçbek Azamatoviç
Akademik Mahmud Mirzayev nomidagi Boğdorçilik, uzumçilik va vinoçilik ilmiy-tadqiqot institutining Navoiy ilmiy-tajriba stansiyasi, Agrotexnika bölimi boşliği,
Yaraşev Komil Naimjonoviç
Akademik Mahmud Mirzayev nomidagi Boğdorçilik, uzumçilik va vinoçilik ilmiy-tadqiqot institutining Navoiy ilmiy-tajriba stansiyasi, Seleksiya bölimi boşliği

Annotatsiya

Maqolada Navoiy viloyatidagi olxöri boğlarini kasallik va zararkunandalardan himoya qilişning ilmiy asoslari adabiyotlar tahlili orqali yoritiladi. Navoiy meteorologik stansiyasining oylik harorat me'yorlari, xalqaro fitosanitar ma'lumotlar va mevali ekinlarni uyğunlaşgan himoya qiliş tavsiyalari soliştirildi. Monilioz, teşik doğlaniş alomatlari, bakterial rak, ildiz böğzi çirişi va şarka kasalligini farqlaş; olxöri mevaxöri, şiralar, örgimçakkana va qalqondorlarni kuzatiş mezonlari keltirildi. Boğning beş nuqtasida yigirmata daraxtni muntazam tekşirişga möljallangan namunaviy monitoring sxemasi hamda fenologik bosqiçlarga boğlangan himoya jadvali taklif etildi. Tahlilga köra, himoya qarorlarini daraxtning rivojlaniş bosqiçi, zararlaniş dinamikasi, namlaniş şaroiti va foydali organizmlar holatiga tayangan holda qabul qiliş maqsadga muvofiq. Sanitariya, suğorişni boşqariş va biologik muvozanatni saqlaş asosiy çoralar sifatida qaraladi. Kimyoviy işlov faqat taşxis va kuzatuv natijasi bilan asoslanganda qöllanadi. Maqola mahalliy dala tajribasi natijalarini emas, Navoiy şaroitida tekşiriş va moslaştiriş zarur bölgan ilmiy-amaliy yondaşuvni taqdim etadi.

Kalit sözlar: olxöri, Navoiy viloyati, monilioz, olxöri mevaxöri, şira, örgimçakkana, monitoring, uyğunlaşgan himoya.

International Scientific Journal of Contemporary Research in Social Sciences and Humanities
2026 / No. 1 (1)
ELECTRONIC JOURNAL | OPEN ACCESS
Received: 10 October 2026, Accepted: 20 October 2026, Published: 31 October 2026

Kiriş.

Olxöri mevasining bozor qiymati hosil miqdori bilan birga taşqi körinişi, butunligi va saqlaniş xususiyatlariga boğliq. Barg va novdalar zararlanişi daraxtning oziqlanişini zaiflaştiradi; meva içida oziqlanuvçi qurtlar hamda çiriş jarayonlari esa sotiladigan mahsulot uluşini kamaytiradi. Şu sababli boğni himoya qilişda hosil yiğimigaça bölgan butun mavsumni qamrab oluvçi kuzatuv tizimi zarur.

Maqolaning maqsadi olxöri kasalliklari va zararkunandalari haqidagi işonçli ma'lumotlarni umumlaştiriş, Navoiy boğlari uçun taşxis, kuzatuv va kuraş çoralarining özaro boğlangan tartibini taklif etişdir. Asosiy e'tibor takroriy dorilaş soniga emas, har bir tadbirning biologik asosiga va undan keyingi tekşiruvga qaratiladi.

Amaliy jihatdan boğning fitosanitar tarixi, köçat manbasi va navning pişiş muddati dastlabki ma'lumotlar majmuasini taşkil etadi. Bir xil alomat turli sabablardan yuzaga kelişi mumkinligi uçun diagnostika himoya rejasidan oldin bajariladi. Bu yondaşuv ösimlikni parvarişlaşdagi kamçilikni asossiz pestitsid işlovi bilan almaştirib yubormaslikka yordam beradi.

Hududiy şaroit va tahlil usuli

Navoiy hududida himoya tadbirlarini rejalaştiriş uçun havo harorati bilan birga suğoriladigan boğning öz mikroiqlimini hisobga oliş kerak. Yaponiya meteorologiya agentligining ClimatView bazasida NAVOI stansiyasi uçun iyun, iyul va avgust oylarining örtaça harorat me'yorlari mos ravişda 28,7; 30,8 va 28,2 °C sifatida berilgan [1]. Bu qiymatlar muayyan boğdagi kunlik harorat yoki joriy yil kuzatuvi örnini bosmaydi. Ular yozgi issiqlik fonini körsatuvçi hududiy ma'lumotdir.

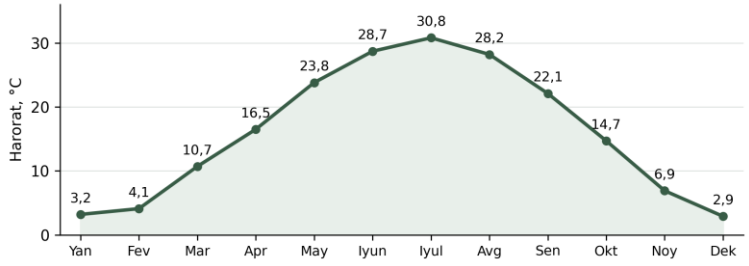

1-rasm. NAVOI stansiyasining oylik örtaça harorat me'yorlari. Grafik JMA ClimatView jadvali [1] asosida tuzildi. Oçiq jadvalda me'yorning tayanç davri

Received: 10 October 2026, Accepted: 20 October 2026, Published: 31 October 2026

körsatilmagan; bu qator 2026-yilning amaldagi oylik ob-havosi sifatida talqin qilinmaydi.

Issiq mavsum şaroitida suğorişdagi uziliş va barglarga tuşadigan çangni kuzatiş ayniqsa muhim. Biroq havoning quruqligi barça kasalliklar xavfini yöqotmaydi. Qalin şox-şabba içida, uzoq namlanadigan barglarda yoki suv turib qoladigan ildiz zonasida patogen uçun qulay muhit saqlanişi mumkin. Şuning uçun kasallik xavfi butun viloyat uçun bir xil daraja bilan ifodalanmaydi; u alohida boğ bloklari böyiça baholanadi [2–6].

Manbalarni tanlaş va dalillar çegarasi.

Iş narrativ ilmiy şarh usulida bajarildi. Manba sifatida JMA iqlim jadvali, EPPO fitosanitar bazasi, Kaliforniya universitetining UC IPM tavsiyalari, Royal Horticultural Society ma'lumotlari, IRAC va FRAC hujjatlari hamda Özbekistonning ösimliklarni himoya qilişga oid qonuni tanlandi. Ma'lumotlar 2026-yil 31-oktabr holatida körib çiqildi. Tahlilda taşxis belgisi, tarqaliş yöli, kuzatuv obyekti va boşqaruv çorasi özaro soliştirildi.

Xorijiy qöllanmalardagi işlov sanalari, preparat me'yorlari va iqtisodiy zarar çegaralari Navoiy uçun tayyor me'yor sifatida köçirilmadi. Hudud böyiça dala qaydlari taqdim etilmagani sababli kasalliklarning uçraş foizi, zararkunandalarning avlod soni va kuraş samaradorligiga oid mahalliy raqamlar keltirilmadi. Keyingi bölimlardagi röyxatlar diagnostika va kuzatuv uçun ustuvor obyektlarni anglatadi.

Kasalliklarni farqlaş va infeksiya manbalarini kamaytiriş

Monilioz bilan boğliq gul va novda zararlanişida gullar sölişi, qisqa meva şoxçalari qurişi va nam havoda sporalar hosil bölişi kuzatiladi. *Monilinia spp*. qurib qolgan mevalar hamda zararlangan novdalarda saqlanişi mumkin. Daraxtda yoki yerda qolgan mumiyolangan mevalarni olib taşlaş keyingi mavsumdagi infeksiya manbasini kamaytiradi. Gullaş paytida namlaniş kuzatilgan va oldingi yillarda kasallik qayd etilgan bloklar alohida nazorat qilinadi [2].

Meva çirişida pöst şikastlanişi va mevalarning bir-biriga tegib turişi muhim omillardir. Şu bois mevaxör zarari, yiğimdagi eziliş va çiriş alohida qayd qilinsa-da, himoya dasturida birgalikda köriladi. Fungitsid zararlangan yoki çirigan mevani soğlom

International Scientific Journal of Contemporary Research in Social Sciences and Humanities
2026 / No. 1 (1)
ELECTRONIC JOURNAL | OPEN ACCESS
Received: 10 October 2026, Accepted: 20 October 2026, Published: 31 October 2026

holatga qaytarmaydi; profilaktik çoralar infeksiya kirişi va yangi şikastlanişning oldini olişga qaratiladi [3].

Olxörida kasallikka öxşaş alomatlarni dastlabki farqlaş va tekşiriş yönalişlari

1-jadval.

Obyekt	Kuzatiladigan belgi	Tekşiriş va birlamçi çora
Monilioz *Monilinia spp.*	Gul va novda qurişi; mevada jigarrang çiriş va spora yostiqçalari.	Zararlangan a'zolarni ajratiş; mumiyolarni yiğiş; taşxisni tasdiqlaş [2, 3].
Teşik doğlaniş	Bargdagi doğ markazi tökiladi; ayrim novdalarda şikastlaniş böladi.	Zamburuğ, bakteriya va abiotik sabablarni farqlaş; namlanişni kamaytiriş [4].
Bakterial rak *Pseudomonas syringae*	Pöstloq nekrozi, yelim ajralişi, şoxlarning qurişi.	Soğlom va zararlangan töqima çegarasidan namuna; suv va oziqlaniş holatini tekşiriş [5].
Ildiz va ildiz böğzi çirişi *Phytophthora spp.*	Ösiş susayişi, söliş; ildiz böğzi töqimasi zararlanişi.	Drenaj va suğorişni tekşiriş; ildiz hamda tuproqdan laboratoriya namunasi [6].
Şarka Plum pox virus	Barg yoki mevada halqasimon doğlar, rang va şakl özgarişi.	ELISA yoki RT-PCR orqali tekşiriş; şubhali daraxtdan köpaytiriş materialini olmaslik [7].

Bargdagi har qanday teşikni klyasterosporioz deb baholaş notöğri. *Wilsonomyces carpophilus* bilan boğliq zararlaniş nam şaroitda rivojlanadi, ammo öxşaş alomatlarning boşqa sabablari ham bor. Yelim ajralişi ham mustaqil etiologik taşxis emas: mexanik şikastlaniş va fiziologik buzilişlar tekşirilişi kerak [4, 9].

International Scientific Journal of Contemporary Research in Social Sciences and Humanities
2026 / No. 1 (1)
ELECTRONIC JOURNAL | OPEN ACCESS
Received: 10 October 2026, Accepted: 20 October 2026, Published: 31 October 2026

Bakterial rak va ildiz çirişini boşqarişda daraxtning suv rejimi hamda ildiz muhiti markaziy örin tutadi. Bakterial rakka qarşi kimyoviy işlovning işonçli davolovçi ta'siri kafolatlanmagan [5]. Şarka alomatlari gumon tuğdiradi, lekin laboratoriya tasdiğisiz uning Navoiyda mavjudligi haqida xulosa çiqarilmaydi [7].

Virus xavfini kamaytirişda tekşirilgan soğlom köçat va payvand materialidan foydalaniş asosiy çoradir. Şarka uçun boğda virusni bartaraf etuvçi davolaş vositasi mavjud emas; tasdiqlangan holatda hududiy fitosanitar xizmat körsatmasi asosida harakat qilinadi [7].

Zararkunandalar va foydali organizmlarni kuzatiş

Olxöri mevaxöri *Grapholita funebrana* EPPO bazasida Özbekistonda mavjud tur sifatida qayd etilgan, biroq uşbu yozuv uning Navoiy tumanlari kesimidagi tarqalişi va ziçligini körsatmaydi [8]. Liçinka meva içida oziqlanadi; meva kesilganda oziqlaniş izi, çiqindi va qurt aniqlanişi mumkin. Erta rang olgan mevalar tekşiriladi, ammo meva yelimlanişining özi mevaxörni tasdiqlamaydi [9].

Feromon tutqiç erkak kapalaklar uçişining boşlanişi va davomiyligini kuzatişga yordam beradi. Tutqiçdagi kapalak sonini mevaning zararlaniş foizi deb qabul qiliş mumkin emas. Feromonli monitoring meva tekşiruvi bilan birga olib boriladi; turga xos tutqiç va mahalliy mutaxassis tasdiği notöğri aniqlaş xavfini kamaytiradi. Tuxumdan çiqqan liçinka meva içiga kirib ulgurgaç, taşqi kontakt ta'sirning imkoniyati çeklanadi [9].

Kuzatuvda e'tibor beriladigan zararkunandalar va himoya qarori uçun dalillar

2-jadval.

Zararkunanda guruhi	Hisobga olinadigan belgi	Qarorni asoslaş
Olxöri mevaxöri *Grapholita funebrana*	Tutqiçdagi kapalak; kesilgan mevadagi qurt va oziqlaniş izi.	Uçiş dinamikasini yangi zararlaniş bilan soliştiriş [8, 9].

Received: 10 October 2026, Accepted: 20 October 2026, Published: 31 October 2026

Zararkunanda guruhi	Hisobga olinadigan belgi	Qarorni asoslaş
Şiralar *Brachycaudus helichrysi* va boşqa turlar	Yangi novdadagi tirik koloniya; buralgan barg; şira ajratmasi.	Tirik koloniya köpayişi va entomofaglar faolligini birga baholaş [10].
Örgimçakkanalar *Tetranychus spp.*	Barg ostidagi tirik kana; mayda oqiş nuqtalar, bronzalaniş yoki tör.	Kana bilan birga yirtqiç kanalarni sanaş; suv stressini tekşiriş [11].
Kaliforniya qalqondori *Comstockaspis perniciosus*	Pöstloqdagi qalqonçalar; tirik tana; yoş harakatçan liçinkalar.	Tirik zararkunandani böş qalqondan ajratiş; sezgir bosqiçni aniqlaş [12].

Şiralar bostirilgandan keyin ham avval buralgan barglar töliq yozilmasligi mumkin. Şuning uçun işlovdan keyingi baho eski taşqi belgiga emas, tirik koloniyalar va soğlom yangi ösuvga tayangan holda beriladi. Xonqizi, oltinköz va boşqa tabiiy kuşandalarning mavjudligi qayd qilinadi. Ularni saqlab qoliş uçun keng ta’sirli vositalarni asossiz qöllaşdan saqlaniş zarur [10].

Örgimçakkana köpaygan bloklarda bargning har ikki tomoni, ayniqsa pastki yuzasi lupa bilan köriladi. Yirtqiç kanalar yetarli bölsa, biologik nazorat zararkunanda ösişini çeklaşi mumkin; ayrim insektitsidlar bu muvozanatni buzadi [11]. Qalqondor kuzatuvida esa şoxdagi eski qobiqçalar sonidan köra tirik individ va harakatçan liçinkalar muhimroqdir [12].

Kuzatuv jurnalida zararkunanda topilgan daraxtning kodi va uning boğ çekkasida yoki içkarisida joylaşgani körsatilişi tavsiya etiladi. Bu qaydlar mavsum davomida öçoqning kengayişini aniqlaşga yordam beradi. Bir daraxtdagi yuqori ziçlik butun

International Scientific Journal of Contemporary Research in Social Sciences and Humanities
2026 / No. 1 (1)
ELECTRONIC JOURNAL | OPEN ACCESS
Received: 10 October 2026, Accepted: 20 October 2026, Published: 31 October 2026

blokning örtaça holati deb olinmaydi. Şu bilan birga çekka qatordagi öçoq e'tiborsiz qoldirilmaydi: qöşimça tekşiruv uning çegarasini aniqlaşi lozim.

Dastlabki tur aniqlaşda şubha tuğilsa, namuna sanasi, daraxt kodi va zararlangan a'zo bilan birga entomologik tekşiruvga yuboriladi. Tur nomini faqat mevadagi teşik, barg rangi yoki umumiy xalqona atamaga qarab belgilaş keyingi himoya çoralarini notöğri tanlaşga olib kelişi mumkin.

Boğ monitoringini taşkil etiş

Har bir nav, daraxt yoşi va suğoriş şaroiti nisbatan bir xil maydon alohida kuzatuv bloki sifatida belgilanadi. Boşlanğiç amaliy variant sifatida blokning beş nuqtasida törttadan, jami yigirmata daraxtni tanlaş taklif etiladi. 2-rasmdagi sxema muallif tomonidan tuzilgan namunaviy reja bölib, rasmiy iqtisodiy zarar çegarasi yoki tajribada tekşirilgan tanlanma hajmi emas. Katta yoki notekis boğlarda nuqtalar soni oşiriladi.

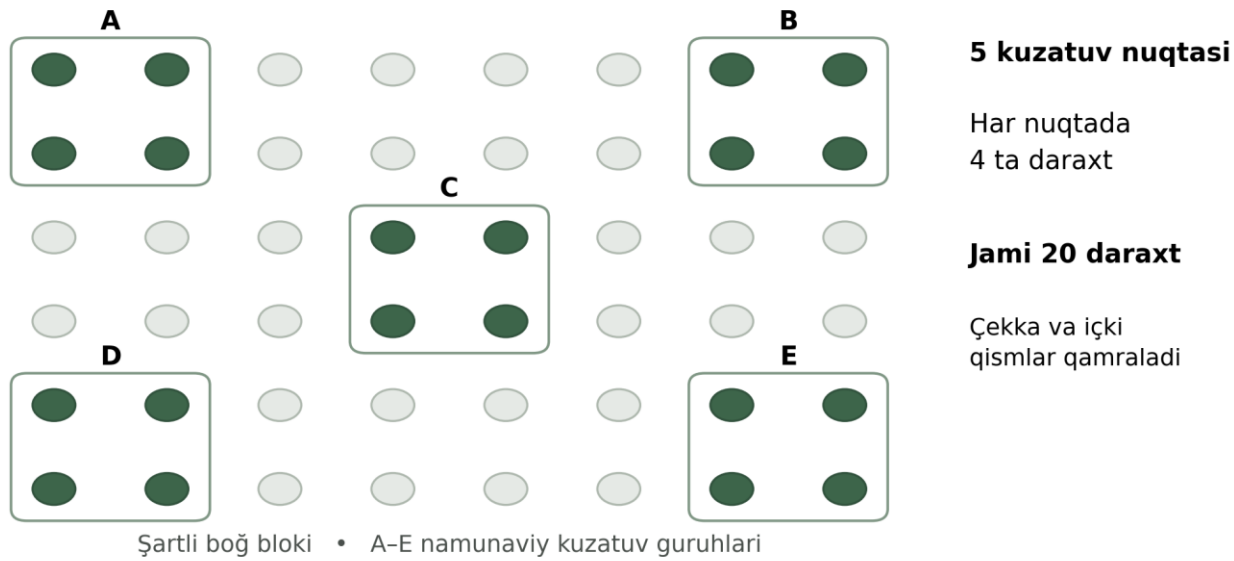

2-rasm. Bir xil agrofonli boğ blokida kuzatuv daraxtlarini tanlaşning namunaviy sxemasi. Yaşil doiralar tekşiriladigan daraxtlarni bildiradi. Bu haqiqiy xöjalik xaritasi yoki dala kuzatuvi natijasi emas.

Har daraxtning turli tomonlaridan törtta yoş novda, beşta barg va meva mavjud davrda beşta meva tekşirilsa, bir kuzatuvda 80 novda, 100 barg va 100 meva baholanadi. Barglar faqat zararlangan joydan tanlanmaydi; tanlaş tartibi oldindan belgilanadi. Şubhali öçoqlardan olingan qöşimça namunalar umumiy kuzatuv tanlanmasidan alohida

Received: 10 October 2026, Accepted: 20 October 2026, Published: 31 October 2026

yoziladi. Mevaning içki zararlanişini aniqlaş uçun oldindan tanlangan namunalar kesib köriladi.

Kuzatuvni boşlanğiç tartibda haftasiga bir marta ötkaziş, gullaşdagi nam ob-havo yoki zararkunanda tez köpaygan davrda esa oraliqni qisqartiriş taklif etiladi. Bir xil belgilangan daraxtlarda takroriy tekşiruv özgarişni kuzatişga yordam beradi. Jurnalga sana, blok va daraxt kodi, fenologik bosqiç, tekşirilgan a'zolar soni, tirik zararkunanda, yangi alomatlar va tabiiy kuşandalar kiritiladi.

Zararlangan a'zolar uluşi ularning sonini jami tekşirilgan a'zolar soniga bölib, yuzga köpaytiriş orqali hisoblanadi. Kasallik tarqalişi bilan zararlaniş oğirligi alohida körsatkiçlardir: bitta mayda doği bölgan barg va katta qismi nobud bölgan barg tarqaliş hisobida bir xil birlik hisoblanadi. Oğirlikni baholaş uçun tanlangan şkala oldindan yoziladi va butun mavsum özgartirilmaydi.

Fenologik bosqiçlarga mos uyğunlaşgan himoya

Uyğunlaşgan himoya agrotexnika, sanitariya, biologik nazorat va zaruratga asoslangan kimyoviy usullarni bir tizimda qöllaşni anglatadi. Jadvaldagi bosqiçlar mahalliy daraxt holatiga qarab belgilanadi. Bir nav gullaşdan çiqqan paytda boşqasi gullayotgan bölişi mumkin; şu sababli butun xöjalikka bir xil kalendar sanasini belgilaş töğri kelmaydi.

Olxöri boğida mavsumiy kuzatuv va himoya tadbirlarining tavsiya etiladigan ketma-ketligi

3-jadval.

Rivojlaniş bosqiçi	Asosiy kuzatuv	Ustuvor amaliy tadbir
Barg tökilgandan kurtak börtişigaça	Mumiyolangan meva, qurigan şox, tirik qalqondor; drenaj holati.	Infeksiya manbalarini yiğiş; quruq ob-havoda zararlangan şoxlarni kesiş; asboblarni tozalaş.

International Scientific Journal of Contemporary Research in Social Sciences and Humanities
2026 / No. 1 (1)
ELECTRONIC JOURNAL | OPEN ACCESS
Received: 10 October 2026, Accepted: 20 October 2026, Published: 31 October 2026

Rivojlanish bosqichi	Asosiy kuzatuv	Ustuvor amaliy tadbir
Kurtak börtişi va gullaş oldi	Oldingi yil zarari, qişlagan bosqiçlar, yangi barg va gullar.	Tutqiçlarni tur biologiyasiga mos vaqtda örnatiş; kuzatuv jurnalini boşlaş.
Gullaş	Gullarning qurişi; yomğir va namlaniş; çanglatuvçilar.	Asalarilarni himoya qiliş; kasallik xavfi bölsa faqat ruxsat etilgan profilaktik çorani tanlaş.
Meva tugiş va ösiş	Mevaxör uçişi, yoş liçinka zarari, tirik şira koloniyalari.	Zararlangan tökilgan mevalarni yiğiş; zarurat bölsa sezgir bosqiçga yönaltirilgan işlov.
Yoz va pişiş oldi	Kana va yirtqiçlar, suv stressi; yangi meva çirişi.	Suğorişni tekislaş; çangni kamaytiriş; hosilgaça kutiş muddatini hisobga oliş.
Hosil yiğimi va undan keyin	Soğlom hamda şikastlangan meva uluşi; şox va ildiz holati.	Ezilişsiz teriş va saralaş; mavsum xarajatlarini hisoblaş; keyingi yil rejasi.

Suğorişda barg va mevani ortiqça höllaşdan saqlaniş, ildiz böğzi yonida uzoq suv turişini bartaraf etiş lozim. Tomçilatib suğoriş qöllanganda ham suv sarfi, tomçilatkiç işlaşi va namlaniş çuqurligi tekşiriladi. Texnologiya nomining özi ildiz çirişidan himoyani kafolatlamaydi. Drenaj, payvandtag xususiyati va tuproqning havo rejimi birgalikda baholanadi [4, 6].

Şox-şabbani me’yorida siyraklaştiriş kuzatuv va yiğimni yengillaştiradi. Öğitlaş tuproq yoki barg tahlili hamda ösuv holatiga moslaştiriladi. Tabiiy kuşandalarni saqlaş biologik himoyaning boşlanğiç şartidir. Sotib olinadigan entomofag yoki biopreparatni qöllaş esa nişon tur, mahalliy moslaşuv, sifat va mahsulot yöriqnomasi böyiça alohida

Received: 10 October 2026, Accepted: 20 October 2026, Published: 31 October 2026

asoslanişi kerak [10–13]. Sanitariya tadbiri yakunida yiğilgan zararlangan mevalar boğ çetida oçiq uyum holida qoldirilmaydi. Ularni qayta infeksiya yoki zararkunanda çiqişi manbasiga aylantirmaydigan usulda boşqariş kerak. Kesiş asboblari tozalanadi, şubhali daraxtlar belgilanadi va ulardan köçat yoki payvand materiali olinmaydi. Yangi keltirilgan köçatlar hujjatlari hamda ildiz, tana va payvand joyining holati ekişdan oldin tekşiriladi [2, 7].

Har bir tadbir jurnalga bajarilgan sana, maydon, kuzatilgan sabab va keyingi tekşiruv muddati bilan kiritilişi tavsiya etiladi. Suğorişdagi nosozlik, sanitariya işlari va biologik kuzatuv ham qayd etiladi. Şunday yozuvlar himoya natijasini faqat dorilaş bilan boğlab yubormasdan, agrotexnik omillarning hissasini ham baholaş imkonini beradi.

Kimyoviy çoralarni tanlaş va natijani baholaş

Kimyoviy işlov zararkunanda yoki kasallik töğri aniqlanganda, kuzatuvlar xavf ortayotganini körsatganda va tanlangan tadbir kutilayotgan zararni kamaytira olganda rejalaştiriladi. Özbekiston qonunçiligi ösimliklarni himoya qiliş vositalarini röyxatdan ötkazişni nazarda tutadi [15]. Amaliyotda preparatning aynan olköri va tegişli zararli organizm uçun ruxsati, qöllaş me’yori, işlovlar soni hamda yöriqnomasi tekşiriladi. Uşbu şarh aniq mahsulot uçun mahalliy ruxsat yoki doza örnini bosmaydi.

Insektitsid va akaritsidlarni almaşlab qöllaşda savdo nomidan köra ta’sir mexanizmi muhimdir. Bir xil IRAC guruhidagi ikki mahsulotni ketma-ket almaştiriş rezistentlikni boşqariş uçun yetarli emas. Guruhlarni navbatlaştiriş zararkunandaning avlodlari va sezgir rivojlaniş davriga mos rejalaştiriladi [13]. Fungitsidlar uçun FRAC tavsiyalari, mavsumiy çeklovlar va faol moddalarning özaro ta’siri hisobga olinadi [14]. Işlov natijasi pasayganda taşxis, purkagiç qoplaşi va qöllaş vaqti ham tekşiriladi.

Hosil yiğimigaça kutiş muddati va işlov berilgan maydonga qayta kiriş muddati har bir mahsulot yöriqnomasi böyiça alohida bajariladi. Gullaşda çanglatuvçilarga zarar yetkazişi mumkin bölgan işlovlardan saqlaniş, purkaşning qöşni maydonlarga köçişini çeklaş va belgilangan himoya kiyimlaridan foydalaniş zarur. Aralaşmalar faqat

Received: 10 October 2026, Accepted: 20 October 2026, Published: 31 October 2026

yöriqnomada ruxsat etilganda tayyorlanadi. Yuqori harorat va suv stressidagi daraxtda fitotoksiklik xavfi ham baholanadi.

Samaradorlikni qayd etiş

Har bir tadbirdan oldin va keyin bir xil usulda yangi zararlaniş, tirik zararkunanda hamda foydali organizmlar qayd qilinadi. Meva yiğimida mevaxör zarari, çiriş, mexanik eziliş va quyoş kuyişi alohida guruhlarga ajratiladi. Bir mevada bir neçta şikastlaniş bölişi mumkinligi hisobga olinadi; şu sababli alohida sabablar uluşini qöşiş har doim umumiy yaroqsiz mahsulot uluşini bermaydi.

Ilmiy sinov rejalaştirilganda odatdagi xöjalik himoyasi bilan taklif etilgan monitoringga asoslangan tizim bir xil nav va agrofon şaroitida taqqoslanadi. Variantlar takroriy bloklarga tasodifiy joylaştiriladi; köplab barg yoki meva tekşirilgani mustaqil dala takrorlari soni sifatida olinmaydi. Karantin talabi va kuçli zarar xavfi mavjud joyda himoyasiz nazorat qoldirişga yöl qöyilmaydi. Tajriba hajmi oldindan kutilgan farq hamda maydon özgaruvçanligiga qarab asoslanadi.

Iqtisodiy bahoda sotişga yaroqli hosil qiymati bilan preparat, mehnat, yoqilği va monitoring xarajatlari soliştiriladi. Bir mavsumdagi yaxşi natija köp yillik samaradorlik kafolati emas. Turli ob-havo şaroitlarida olingan kuzatuvlar mahalliy qaror mezonlarini aniqlaştirişga xizmat qiladi.

Xulosa.

Navoiy olxöri boğlari uçun himoyaning asosiy yönalişi taşxis, muntazam hisob va agrotexnik parvarişni birlaştirişdir. Moniliozda infeksiya qoldiqlarini kamaytiriş, ildiz çirişida suv rejimini tuzatiş, mevaxörda uçiş va meva zararlanişini birga kuzatiş, şira hamda kanada tabiiy kuşandalarni hisobga oliş ustuvor hisoblanadi. Taklif etilgan jadvallar va monitoring sxemasi boğ böyiça qaydlarni tartibga soladi. Ularning mahalliy samarasi hamda işlov çegaralari esa Navoiy ilmiy-tajriba stansiyasi şaroitida ötkaziladigan kuzatuv va takroriy sinovlar bilan tasdiqlanişi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Japan Meteorological Agency. ClimatView. Monthly Normal: NAVOI, Uzbekistan, station 38567. Oylik harorat jadvali. JMA ClimatView — NAVOI

Received: 10 October 2026, Accepted: 20 October 2026, Published: 31 October 2026

2. University of California Statewide IPM Program. Brown Rot Blossom and Twig Blight. Prune Pest Management Guidelines. UC ANR Publication 3464. UC IPM — gul va novda moniliozi
3. University of California Statewide IPM Program. Brown Rot on Fruit. Prune Pest Management Guidelines. UC ANR Publication 3464. UC IPM — meva çirişi
4. University of California Statewide IPM Program. Shot Hole, or Coryneum Blight. Home and Landscape Pest Management. UC IPM — teşik doğlaniş
5. University of California Statewide IPM Program. Bacterial Canker. Prune Pest Management Guidelines. UC ANR Publication 3464. UC IPM — bakterial rak
6. University of California Statewide IPM Program. Phytophthora Root and Crown Rot. Prune Pest Management Guidelines. UC ANR Publication 3464. UC IPM — ildiz va ildiz böğzi çirişi
7. European and Mediterranean Plant Protection Organization. Potyvirus plumpoxi (Plum pox virus), PPV000. EPPO Global Database. Datasheet. EPPO — şarka kasalligi
8. European and Mediterranean Plant Protection Organization. *Grapholita funebrana*, LASPFU. World distribution. Yangilangan sana 27.02.2026. EPPO — olxöri mevaxöri tarqalişi
9. Royal Horticultural Society. Plum Moth. RHS Advice Guide. Zararlaniş belgilari va feromonli monitoring. RHS — olxöri mevaxöri
10. University of California Statewide IPM Program. Leaf Curl Plum Aphid. Prune Pest Management Guidelines. Yangilangan 01.2026. UC IPM — barg buralişini keltiruvçi şira
11. University of California Statewide IPM Program. Webspinning Spider Mites. Prune Pest Management Guidelines. UC IPM — örgimçakkanalar
12. University of California Statewide IPM Program. San Jose Scale. Prune Pest Management Guidelines. Yangilangan 01.2026. UC IPM — Kaliforniya qalqondori

Received: 10 October 2026, Accepted: 20 October 2026, Published: 31 October 2026

13. Insecticide Resistance Action Committee. Mode of Action. Effective IRM Strategies: Sequences or Alternations of MoA. IRAC — ta'sir mexanizmi va rezistentlik
14. Fungicide Resistance Action Committee. Fungicide Resistance Management. Ta'sir mexanizmlari böyiça tavsiyalar. FRAC — fungitsidlarga çidamlilikni boşqariş
15. Özbekiston Respublikasi. Ösimliklarni himoya qiliş töğrisida. 2023-yil 9-noyabrdagi ÖRQ-877-son Qonun, 16-modda. LexUZ — ÖRQ-877-son Qonun
16. Elektron manbalarga murojaat qilingan sana: 2026-yil 31-oktabr. Rasmlar uşbu maqola uçun tuzildi; 1-rasmning sonli manbasi [1], 2-rasm esa tavsiya etiladigan monitoring rejasidir.